

LES 1: De wasbeer. Het genre van de encyclopedie

Bijlage 1: Afbeelding van de wasbeer (uitvergroten naar A3 of A2)

Bijlage 2: Vragen over de wasbeer

VRAGEN DIE ZEKER AAN HET BORD MOETEN KOMEN TIJDENS DE LES	VRAGEN DIE MOGEN AAN HET BORD KOMEN, MAAR GEEN VERDER DOEL HEBBEN IN DE LES
➡ Hoe ziet de wasbeer eruit – waarom draagt hij een masker? <i>Het masker helpt de wasbeer bij nachtzicht en camouflage</i>	➡ Hoe overleven wasberen in de winter? <i>Ze houden een winterrust: eten veel en zoeken beschutte plekken op.</i>
➡ Hou oud kan een wasbeer worden?/Bestaat de soort al lang? <i>Een wasbeer kan in het wild 5 jaar worden. De soort bestaat al miljoenen jaren.</i>	➡ Hoe groot en zwaar kan een wasbeer worden? <i>Een volwassen wasbeer wordt 60 cm lang (zonder staart) en weegt 5-12 kg.</i>
➡ Hoe ziet de familie van de wasberen eruit? (Heeft hij een gemeenschappelijke voorouder met de beer?) <i>Wasberen behoren tot de familie van de halfechte beren, ze delen een verre voorouder met de beren maar zijn zelf geen beer.</i>	➡ Wat eten wasberen het liefst? <i>Fruit, insecten, afval en etensresten. Ook kleine amfibieën en reptielen.</i>
➡ Behoort de wasbeer tot de berensoort? <i>Nee, hij behoort tot de familie van de kleine beren (Procyonidae), zoals de neusbeer, de rolstaartbeer (kinkajoe), de olinge en de olinget. Dieren uit Noord- en Zuid-Amerika (alleseter, goed reukvermogen)</i>	➡ Waarom wassen wasberen hun voedsel? <i>Waarschijnlijk om beter te voelen wat ze eten (niet om 'schoon' te maken)</i>
➡ Waar komen wasberen voor in de wereld? Hoe komt dat? <i>Komen voor in Noord- en Midden-Amerika</i>	➡ Hoe ziet een wasbeertje eruit als hij geboren wordt? <i>Een pasgeboren wasbeertje is blind, doof, kaal en weegt 75 gram.</i>
➡ Is de wasbeer een bedreigde diersoort? <i>Nee, al kan hij lokaal beschermd worden.</i>	➡ Maken alle wasberen hetzelfde geluid? <i>Nee, ze maken verschillende geluiden, afhankelijk van de situatie: ze kunnen piepen, grommen, blazen. Ze combineren ook dierengeluiden (van honden, katten en vogels).</i>
➡ Steelt een wasbeer soms van andere dieren/van mensen? Welke sporen laat een wasbeer achter? <i>Ja, ze stelen voedsel van mensen of andere dieren en laten sporen achter zoals omgewoelde vuilnisbakken of pootafdrukken.</i>	

Bijlage 3: Vragen over het Nederlands

Vragen over de wasbeer	Nieuwe vragen over het Nederlands
➡ Hoe ziet de wasbeer eruit - waarom draagt hij een masker?	➡ Hoe ziet het Nederlands eruit?
➡ Hou oud kan een wasbeer worden?/Bestaat de soort al lang?	➡ Hoe oud is het Nederlands? Bestaat het Nederlands al lang?
➡ Hoe ziet de familie van de wasberen eruit? (Heeft hij een gemeenschappelijke voorouder met de beer?)	➡ Hoe ziet de familie van het Nederlands eruit? (Heeft het (voor)ouders, broers/zussen, kinderen?)
➡ Behoort de wasbeer tot de berensoort?	➡ Tot welke soort behoort het Nederlands? Bestaan er verschillende soorten talen?
➡ Waar komen wasberen voor in de wereld? Hoe komt dat?	➡ Waar vind je het Nederlands terug in de wereld? Hoe komt dat?
➡ Is de wasbeer een bedreigde diersoort?	➡ Kan het Nederlands uitsterven/verdwijnen? Zijn er vormen van het Nederlands bedreigd?
➡ Steelt een wasbeer soms van andere dieren/van mensen? Welke sporen laat een wasbeer na?	➡ Steelt het Nederlands soms van andere talen? Laat het Nederlands sporen achter?
ANDERE VRAGEN (die niet kunnen worden omgezet of leiden tot vragen waarop de podcast geen antwoord geeft)	ANDERE VRAGEN DIE KUNNEN WORDEN ONDERZocht (maar niet aan bod komen in de podcast – uitbreiding/uitdaging)
➡ Hoe overleven wasberen in de winter?	➡ Hoe groot is het Nederlands? (Moeten we het dan hebben over het aantal woorden? Of misschien ook over het aantal sprekers?)
➡ Hoe groot en zwaar kan een wasbeer worden?	➡ Hoe sterft een taal? (Gemiddeld sterven er twee talen per maand uit, er zijn nog 7000 talen in de wereld)
➡ Wat eten wasberen het liefst?	
➡ Waarom wassen wasberen hun voedsel?	
➡ Hoe ziet een wasbeertje eruit als hij geboren wordt?	
➡ Maken alle wasberen hetzelfde geluid?	

- ➡ Bronanalyse: spreekt over 6000 talen. Kijk eens naar de datum van je bron. Zouden er talen bijkomen of net sterven?
- ➡ Klinkt het Nederlands anders afhankelijk van waar je bent?
- ➡ Worden alle talen 'geboren' of kan een taal ook worden 'gebouwd'/'gemaakt'? (kunsttalen, zoals de taal in Avatar)

Les 2: LUISTEREN. Op zoek naar informatie in een podcast

Bijlage 4: Encyclopediepagina "Wat eet een wasbeer?"

WAT eet een WASBEER?

EEN echte Dief!

De wasbeer durft al eens etensresten of afval te stelen uit vuilnisbakken.

WAST een WASBEER ZIJN VOEDSEL ALTIJD eerst?

De wasbeer houdt voorwerpen in het water om beter te kunnen voelen. Ook zijn voedsel.

ALS JE ALLES LUST, DAN IS HET NIET MOEILIJK.

De wasbeer eet vooral veel insecten, vruchten en wormen. Maar ook vogels, jonge zoogdieren, kreeften, amfibieën (zoals kikkers), reptielen, slakken, vissen, noten, eieren en zelfs afval.

Bijlage 5: Onderzoeksvragen Nederlands

- ➡ Hoe ziet het Nederlands eruit?
- ➡ Hoe oud is het Nederlands? Bestaat het Nederlands al lang?
- ➡ Hoe ziet de familie van het Nederlands eruit? (Heeft het (voor)ouders, broers/zussen, kinderen?)
- ➡ Tot welke soort behoort het Nederlands? Bestaan er verschillende soorten talen?
- ➡ Waar vind je het Nederlands terug in de wereld? Hoe komt dat?
- ➡ Kan het Nederlands uitsterven/verdwijnen? Zijn er vormen van het Nederlands bedreigd?
- ➡ Steelt het Nederlands soms van andere talen? Laat het Nederlands sporen achter?

Bijlage 6: Structuur van de podcastaflevering *Wetenschapje*

➡ WAAROM PRATEN WE?

➡ HOE IS TAAL ONTSTAAN?

1. Wanneer ontstond de oertaal?
2. Waar ontstond de oertaal?
3. Hoe komen we aan verschillende talen?
4. Hoe klonk onze taal?

➡ TAALFAMILIE

1. Germaanse talen
2. Soorten Germaans

➡ NEDERLANDS IN DE WERELD?

1. Kolonisatie
2. Leenwoorden

➡ TAALVARIATIE IN HET NEDERLANDS?

1. Nederlands volgens waar je woont
2. Nederlands volgens hoe oud je bent
3. Nederlands in de toekomst

➡ HOE ZIET ONZE TAAL ERUIT?

1. Alfabet
2. Spellingsregels

Voorkennis activeren: aardrijkskunde (Zuid-Afrika, Midden-Amerika, Caribisch gebied, Vlaanderen, Antwerpen, West-Vlaanderen) + geschiedenis (kolonisatie, Germanen, Romeinse Rijk).

Leenwoorden: zijn woorden die we uit een andere taal hebben geleend en nu veel voorkomen in het Nederlands: zoals computer (Engels), restaurant (Frans) en yoghurt (Turks).

Bijlage 7: Modelantwoorden per vraag

HOE ZIET HET NEDERLANDS ERUIT?

- ➡ **Het alfabet:** onze taal bestaat uit klanken die we maken als we praten (meer dan 40) en letters die we gebruiken om die klanken op te schrijven (26 letters in het alfabet). Zo bouwen we woorden en zinnen. (vb. letter E)
- ➡ **Spellingsregels:** vroeger schreef iedereen anders. Toen steeds meer mensen gingen schrijven, maakten we afspraken – zoals verkeersregels – zodat we elkaar beter konden begrijpen.
- ➡ **Germaanse taal:** lijkt op het Engels, Deens, Zweeds en Duits, omdat het ook een Germaanse taal is.

Eventueel: Het lijkt ook op het Afrikaans in Zuid-Afrika, door kolonisatie.

Eventueel: leenwoorden (zoals antilope)

HOE OUD IS HET NEDERLANDS? BESTAAT HET NEDERLANDS AL LANG?

- ➡ Mensen konden al heel vroeg met elkaar praten met klanken en gebaren, en heel langzaam zijn daar echte woorden uit ontstaan. Het is waarschijnlijk begonnen met **een oertaal in Afrika, heel lang geleden.**
- ➡ Verspreiding in 6000 verschillende talen: mensen trokken de wereld rond en namen hun taal mee, en omdat ze **apart** gingen wonen, veranderde die taal langzaam in nieuwe talen.
- ➡ Rond 500 voor Christus spraken de Germanen (Scandinavië) een taal die **Oergermaans** heet, en later verspreidde die taal zich bij ons (rond de jaartelling), waarbij het **West-Germaans** werd, waaruit ook **het Nederlands** is ontstaan.
- ➡ (Dus minder dan 2000 jaar oud!)

Eventueel: het zinnetje van Münster-Bilzen toont dat het Oudnederlands helemaal anders klonk dan nu.

HOE ZIET DE FAMILIE VAN HET NEDERLANDS ERUIT? (HEEFT HET (VOOR)OUDERS, BROERS/ZUSSEN, KINDEREN?)

- ➡ Het Nederlands heeft een gemeenschappelijke voorouder met ALLE talen, een soort **oertaal** die in Afrika is ontstaan.
- ➡ Het Nederlands hoort bij de **Germaanse talen**, samen met Duits, Engels, Deens en Zweeds. Het Nederlands behoort tot het West-Germaans, samen met Engels en Duits (broers en zussen)?

- ➔ En allemaal komen ze van een oude taal die het **Oergermaans** (ouders?)heet en die mensen lang geleden in Scandinavië spraken.
- ➔ Er is een taal die afgeleid is van het Nederlands en er gekomen is door kolonisatie: het **Afrikaans** (leerkracht: dochters!) Je ziet aan woorden als 'verkleurmannetje' dat het Afrikaans nog familie is.

Eventueel: je zou dialecten ook als de vele kinderen van het Nederlands kunnen zien, zoals het Antwerps en het West-Vlaams.

TOT WELKE SOORT BEHOORT HET NEDERLANDS? BESTAAN ER VERSCHILLENDE SOORTEN TALEN?

- ➔ Er zijn 6000 verschillende talen, die allemaal afgeleid zijn van één oertaal. Mensen trokken de wereld rond en namen hun taal mee, en omdat ze **apart** gingen wonen, veranderde die taal langzaam in nieuwe talen.
- ➔ Talen die op elkaar lijken maar toch anders zijn, horen bij dezelfde taalfamilie, zoals **Germaanse talen, Romaanse talen en ook Mandarijn**, dat veel in Azië wordt gesproken.
- ➔ Rond 500 voor Christus spraken de Germanen (Scandinavië) een taal die **Oergermaans** heet, en later verspreidde die taal zich bij ons (rond de jaartelling), waarbij het **West-Germaans** werd, waaruit ook **het Nederlands** is ontstaan. Het Nederlands hoort bij de **Germaanse talen**, samen met Duits, Engels, Deens en Zweeds.
- ➔ Een andere soort zijn **de dialecten**, dat zijn talen die verschillen afhankelijk van waar je woont. Zoals het Antwerps en het West-Vlaams. Ook afhankelijk van hoe oud je bent, spreek je een andere soort taal. Denk aan tienerwoorden, zoals 'dreirrie'.

WAAR VIND JE HET NEDERLANDS TERUG IN DE WERELD? HOE KOMT DAT?

- ➔ In **Vlaanderen en Nederland**: rond 500 voor Christus spraken de Germanen (Scandinavië) een taal die **Oergermaans** heet, en later verspreidde die taal zich bij ons (rond de jaartelling), waarbij het **West-Germaans** werd, waaruit ook **het Nederlands** is ontstaan. Het Nederlands hoort bij de **Germaanse talen**, samen met Duits, Engels, Deens en Zweeds.
- ➔ In (Suriname en enkele) **Caribische eilanden**: Nederlanders en Belgen gingen vroeger naar andere landen om daar te wonen en gebieden over te nemen, en ze namen hun taal mee (kolonisatie).
- ➔ In **Zuid-Afrika** vind je een taal die lijkt op het Nederlands, het Afrikaans. Ook door kolonisatie. Bijvoorbeeld: kameleon is 'verkleurmannetje'. Dat is omdat de Nederlanders en Belgen geen contact meer hadden met hun familie en vrienden in België: dus hun taal groeide uit elkaar (popcorn vs. maïsplant).

- ➡ Binnen Vlaanderen heb je heel veel **verschillende dialecten, zoals het Antwerps en het West-Vlaams**. Nu zijn die aan het verdwijnen. Dit komt omdat we gemakkelijker reizen en dus buiten ons dorp gaan.

Eventueel: waarom verdwijnen dialecten? Nu zijn die aan het verdwijnen. Dit komt omdat we gemakkelijker reizen en dus buiten ons dorp gaan.

KAN HET NEDERLANDS UITSTERVEN/VERDWIJNEN? ZIJN ER VORMEN VAN HET NEDERLANDS BEDREIGD? (uitdagende vraag)

- ➡ Binnen Vlaanderen heb je heel veel **verschillende dialecten, zoals het Antwerps en het West-Vlaams**. De dialecten die alleen in één dorp worden gesproken, verdwijnen heel snel omdat steeds minder mensen ze gebruiken. Dit komt omdat we gemakkelijker reizen en dus buiten ons dorp gaan. Er is een noodzaak ontstaan om **één gemeenschappelijke taal** te spreken.
- ➡ Je oma praat zoals het Nederlands klonk toen zij jong was, want de manier waarop je als kind leert spreken, verandert meestal niet meer als je ouder wordt. **Kinderen zorgen ervoor dat de taal verandert**, want ze praten anders dan hun ouders door hun eigen woorden en manier van spreken te gebruiken. Dus de oude vormen verdwijnen.
- ➡ **Het verschil tussen 'de' en 'het'** zal ook verdwijnen: misschien gebruiken we in de toekomst voor alle woorden 'de', net zoals in het Engels, bijvoorbeeld 'de raam' en 'de meisje'.

*Is het omgekeerde waar: **kunnen ook nieuwe woorden ontstaan**? Ja, er ontstaan elk jaar nieuwe woorden door de kinderen, bijvoorbeeld: gamen is niet hetzelfde als een spelletje spelen. Bijvoorbeeld 'sus' voor verdacht. (vandaag: noncha, brakka, bro)*

STEELT HET NEDERLANDS SOMS VAN ANDERE TALEN? LAAT HET NEDERLANDS SPOREN ACHTER? (UITDAGENDE VRAAG)

- ➡ Het **woord 'antilope'** komt uit andere talen, via het Frans en Latijn uit het Grieks, waar het betekent dat het dier ogen heeft die lijken op bloemen.
- ➡ Het **woord alfabet** komt van de eerste twee letters uit het Grieks, alpha en beta, en ons alfabet is geleend van de Romeinen en Grieken. Het is niet speciaal voor het Nederlands gemaakt, want schrift is iets anders dan taal. (dat merk je aan de letter E en de verschillende klanken)
- ➡ **Sporen: door kolonisatie** is het Nederlands in **het Caribisch gebied** en een vorm van Nederlands (het Afrikaans) **in Zuid-Afrika**. Vroeger gingen Nederlanders en Belgen naar andere landen om daar te wonen en namen ze hun taal mee, en in Zuid-Afrika gingen ze onder elkaar en met de Afrikanen Nederlands praten, maar niet meer met de mensen in België of Nederland. Zo ontstond het Afrikaans.

Bijlage 8: Transcriptie podcast *Wetenschapje*

WETENSCHAPJE #3.2 – Als ik mijn woorden inslik, kan ik er dan in stikken?!

Getranscribeerd door [TurboScribe.ai](https://www.turboscribe.ai).

Het Geluidshuis stelt voor: Wetenschapje. Een podcast over, ja, wetenschap. Straf hé. Over kleine en grote vragen van grote en kleine denkers.

INTRO (tot minuut 1:41)

Is een zin altijd zinnig? Is een zinvol woorden zinvol of gewoon een volzin? En heeft die zin dan veel zin? Zin in wat? Kunnen woorden wel zinnig zijn? Heeft een zin wel zin in zinnige woorden? Oh, scherpzinnig. En een antilope? Is die anti lopen? Of is hij net goed in lopen, maar loopt hij over van frustraties voor looprekjes? Hij is vast anti geweelopen. Een kommerloze komkommer is gewoon een kom. Dat is komiek hé. Kom zonder kommer of niet, ik vind hem lekker dus ik slik hem in. En als ik mijn woorden inslik, zou ik ze dan kunnen ophoesten? Zoals dat soms ook met geld gaat. En als ze zouden blijven steken, die woorden, kan ik er dan in stikken? Hé, stop. Wacht eens. Stop. Stop, stop, stop. **Als ik mijn woorden inslik, kan ik er dan in stikken?** Ja, dat wil ik wel eens weten.

Als ik mijn woorden inslik, kan ik er dan in stikken?

“Wie het alfabet heeft uitgevonden, dat was meneer alfabet.” **Dit is Rik Vosters. Hij is professor taalwetenschappen aan de Universiteit van Brussel.** En hij weet heel erg veel over taal. Of meneer alfabet echt heeft bestaan, kom je nog te weten in de loop van deze aflevering. Wij willen dus weten of we in onze woorden kunnen stikken als we ze inslikken.

1. WAAROM PRATEN WE? (minuut 1:42 – 2:01)

Maar eerst even een andere belangrijke vraag. **Waarom praten we?** Als we spreken, proberen we een boodschap over te dragen. We willen een boodschap overdragen dus.

Maar onbewust, zonder woorden, zeggen we nog veel meer dan wat we letterlijk zeggen. Als ik praat, weten jullie ook al van mij dat ik een meisje ben en geen jongen. En misschien kunnen jullie ook inschatten hoe oud ik ben.

2. HOE IS TAAL ONTSTAAN? (minuut 2:02 – 5:08)

Wanneer zijn we dat beginnen doen, dat praten? Eigenlijk moeten we zeggen dat we het niet helemaal weten. Waarschijnlijk is taal een beetje toevallig ontstaan. Een beetje stommelings, het was niet echt de bedoeling. (Ja, zeg het maar. Ja, spreek maar. Ja, zeg het maar. Amai, je staat op mijn teen. Ja, zeg dat dan.) Of taal precies zo is ontstaan, betwijfel ik.

2.1 Wanneer ontstond de oertaal? (min. 2:21 – 2:45)

Het is veel geleidelijker gegaan. De mens kon eigenlijk al heel snel communiceren. In het begin deden we dat **met gebaren en klanken**, een beetje zoals dieren dat ook doen. Maar wanneer de mens precies is overgegaan van klanken en gebaren naar **het gebruiken van woorden**, is niet helemaal duidelijk. Het is wellicht heel erg geleidelijk gegaan, **onze hersenen werden groter en wij dus slimmer**.

2.2 Waar ontstond de oertaal? (min. 2:46 – 3:26)

Waar ergens op de wereld is taal ontstaan? Waarschijnlijk is **taal in Afrika** ontstaan, maar helemaal zeker weten we dat dus niet. (OH!) En is taal dan op één plek ontstaan of op verschillende plekken tegelijkertijd? Ja, heel veel talen lijken ergens wel op elkaar. Dus het is heel waarschijnlijk dat ergens **een soort oertaal**, een heel vroege vorm van taal, ergens op één plaats is ontstaan. Dat zal waarschijnlijk dan in Afrika zijn, omdat we daar ook **de bronnen van het menselijke leven** situeren.

Oké, we gaan ervan uit dat we heel **lang geleden** startten met een **soort oertaal in Afrika**.

2.3 Hoe komen we aan verschillende talen? (min. 3:27 – 5:08)

Ondertussen spreekt men over heel de wereld **zesduizend**, jawel, zesduizend verschillende talen. Ja, hallo allemaal. Maar Rick, hoe komen we dan aan al **die verschillende talen**? Die oertaal en de mensen die die oertaal spraken, die is zich beginnen te **verspreiden**. Die mensen zijn niet blijven zitten waar ze zaten, die zijn gaan **rondtrekken**. Die zijn van de ene plek naar de andere gegaan en hebben die taal met zich meegenomen.

En wat dan altijd gebeurt, als mensen **geen contact** meer met elkaar hebben en ze gaan in **aparte groepen** leven, dan gaat hun taal ook **mee evolueren** en dan gaat die iets anders doen.

(Ik vergelijk taal even met maïskorrels. Ik heb hier voor mij twee maïskorrels liggen. Die zien er helemaal hetzelfde uit. Die zijn klein, geel en hard.

- Nu, deze maïskorrel, die steek ik onder de grond en die geef ik heel veel water. En nu is het even wachten. En voilà, die is gegroeid tot een hele grote maïsplant.
- Dit is de andere maïskorrel, die leg ik in een pan. Ik geef daar heel veel olie over en ik zet die pan met olie op een groot vuur. Nu is het even wachten. En hop, die maïskorrel popt open tot een witte, zachte popcorn. De popcorn en de maïsplant lijken helemaal niet meer op elkaar. Ze lijken zelfs niet meer op de maïskorrels die ze ooit waren. En zo gaat het ook met taal.)

Taal zal dus afhankelijk van waarmee het in contact komt veranderen, evolueren naar een totaal andere taal. Oké, mensen zijn zich over de wereld gaan verspreiden en taal dus ook.

2.4 Maar hoe klonk onze taal? (min. 5:09 – 5:54)

Hoe klonk onze taal dan pakweg duizend jaar geleden? Rik, ken jij een Oudnederlandse zin? "Tesi samanunga was edele unde scona" (d.i. "deze gemeenschap was edel en schoon") Oei, heb jij daar iets van begrepen? Rik, kan je dat eventjes uitleggen? Deze verzameling, deze "samanunga". "Was edele": dat versta je, was edel. En deze verzameling, verzameling van mensen, bedoelt hij, was "edel ende scona". Je kan het misschien een beetje raden: "en schoon": en mooi, en zuiver, zo iets. Dit zinnetje schreef men onder een opsomming van monniken in de abdij van Munsterbilzen. En daarom noemen we dit zinnetje het zinnetje van Munsterbilzen.

3. TAALFAMILIE (minuut 5:55 – 7:24)

Sommige talen lijken op elkaar. En andere talen helemaal niet. Talen die op elkaar lijken, maar toch een andere taal zijn, die behoren tot dezelfde **taalfamilie**. Zo hebben we **Germaanse talen, Romaanse talen, maar ook Mandarijn**. Niet om op te eten, maar de taalfamilie die in Azië vaak voorkomt.

3.1 Germaanse talen (min. 6:15 – 7:02)

Het Nederlands behoort tot de **Germaanse talen**. En ook **Duits, Engels, Deens en Zweeds** horen tot de taalfamilie Germaans. Deze talen hebben allemaal dezelfde voorouder, het **Oergermaans**. En dat sprak men rond 500 voor Christus. In die tijd woonden de Germanen onder andere in **Scandinavië**.

Rond het **begin van onze jaartelling** zijn de Germanen van het **Romeinse Rijk** binnengevallen. En zo hebben ze stilaan meer land veroverd en is de taal het Germaans zich ook bij ons gaan verspreiden. Wacht, ik zal dat eens met een limerick uitleggen.

*Er was eens een stam uit het noorden
en die trok naar andere woorden.
Ze spraken Germaans, dat werd aan ons Vlaams.
Zo kregen we andere woorden.*

3.2 Soorten Germaans (min. 7:03 – 7:24)

Uit het Oergermaans is dan het West-, Oost- en Noord-Germaans ontstaan. Het Noord-Germaans evolueerde tot het Deens en het Zweeds. Het Oost-Germaans verdween gewoon. En het West-Germaans werd onder andere het Nederlands.

Ik vat het even samen. Onze taal is dus vanuit klanken geëvolueerd naar 6000 verschillende talen, waarvan het Nederlands er één is.

4. NEDERLANDS IN DE WERELD (min. 7:25 – 9:29)

Het lijkt me logisch dat wij en ons **buurland Nederland** dezelfde taal spreken, want we liggen naast elkaar. Maar wij zijn niet de enige landen waar men Nederlands spreekt.

Ook in het **Caribisch gebied**, zoals bijvoorbeeld in Suriname, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Dat zijn eilanden voor de kust van Midden-Amerika. En ook in **Zuid-Afrika** spreekt men een taal die sterk op het Nederlands lijkt. Hoe komt dat?

4.1 Kolonisatie (min. 7:47 – 8:58)

De Nederlanders en de Belgen hebben een hele geschiedenis van kolonisatie ('kolonialisering'). Dat betekent dat de Nederlanders en de Belgen het verleden **koloniën** zijn gaan stichten in andere delen van de wereld. Waar mensen naartoe trokken en waar men gebieden overnam. En die koloniale die van hieruit vertrokken, die namen als die bijvoorbeeld naar Afrika gingen, niet alleen hun hele bagage en misschien ook een heleboel **ziektes** mee, maar die namen ook natuurlijk **hun taal** mee.

En als die zich gingen vestigen bijvoorbeeld in Zuid-Afrika, waar een heleboel Nederlanders en ook heel wat Vlamingen zijn gaan wonen, dan spraken die daar ook Nederlands met elkaar. **Ze spraken Nederlands met elkaar en met de Afrikanen zelf, maar niet meer met de mensen in België of Nederland.** Ah nee, die zagen ze niet meer.

En zo is er dus een taal ontstaan in Zuid-Afrika die lijkt op het Nederlands, maar geen Nederlands is. We noemen die taal **het Afrikaans**. Wij zeggen lucifer, Zuid-Afrikanen zeggen vuurhoutjie.

Wij zeggen stoel, zij zeggen sitplek. En wij zeggen kameleon, maar zij zeggen verkleurmannetje. Leuk hé? Nu spreken jullie ook Afrikaans. Tromslag

4.2 Leenwoorden (min 8:59 – 9:29)

Ik heb nog een vraag, Rik. Van waar komt het woord antilope? Want een antilope is toch helemaal niet anti lopen? Antilope specifiek is eigenlijk ook een woord dat we uit andere talen hebben gekregen. We hebben dat via het Frans, uit het Latijn, uit het Grieks eigenlijk gekregen.

“Anthos” in het Grieks betekent bloem en “ops” betekent ogen. Dus een antilope was eigenlijk een dier met ogen zoals bloemen. Allee, dat is super straf. Dat heeft dus helemaal niets te maken met lopen.

5. TAALVARIATIE IN HET NEDERLANDS (min. 9:30 – 12:32)

Het Nederlands verschilt van het Afrikaans. Maar ook in het Nederlands zelf zijn er kleine mini-verschilletjes.

5.1 Nederlands volgens waar je woont (min. 9:36 – 11:10)

In Antwerpen klinkt het Nederlands namelijk helemaal anders dan in Oostende. Die lokale verschillen noemen we dialecten. Wel, **dialecten** zijn eigenlijk gewoon talen. Maar talen die wel heel erg op elkaar lijken.

Maar die talen, die dialecten, die zijn aan het verdwijnen, toch? Dat is absoluut juist. Die dialecten zijn heel snel aan **het verdwijnen**. De echt lokale dialecten, die dan ook echt van een bepaalde plek zijn en alleen van die plek zijn. En het dorp ernaast, dat lijkt er wel op, maar je hoort direct dat het iemand uit het dorp ernaast is. Dat soort **heel lokale dialecten, die zijn aan een razendsnel tempo aan het verdwijnen.**

Och, dat is spijtig wel, want een dialect is zo sappig en kleurrijk. Om op te komen voor het dialect, heb ik er even een rasechte Antwerpenaar bij gehaald. Hij gaat uitleggen waarom dialecten aan het verdwijnen zijn. Ja, het is aan jou, Gène.

Oké, Leentje. Zeker da. Vroeger, hè. *In den tijd. Blejven de mensen soms heel hun leven lang wortel schieten aan hun kerktoren. En klaptten ze in elk dorp een klein beetje anders. Ondertussen reizen de **mensen van de ene kant van het land naar de andere kant**. Van de kust naar de Ardennen, van Limburg naar Frankrijk, noem het maar op. Heel het land door. En er is dus een noodzaak ontstaan om meer **een soort van algemene taal** te spreken. Dat we bijvoorbeeld deftig eens kunnen klappen met, ik zeg maar iet, een West-Vlaming of zo. En die taal, dat heet dan Verkavelingsvlaams.*

Bedankt, hè, Gène. Zou je nu geloven dat het de eerste keer is dat ik dat verstaan heb? Voilà, dat is het.)

5.2 Nederlands volgens hoe oud je bent (min. 11:10 – 12:06)

Maar er zijn niet alleen verschillen in taal afhankelijk van de plaats waar men woont, maar ook verschillen in taal naar gelang hoe oud men is. **Mijn oma** klinkt helemaal anders dan hoe ik klink.

Jouw oma, die klinkt zoals het Nederlands vijftig jaar geleden klonk. Je leert dat op het moment dat je jong bent, op een bepaalde manier te zeggen. En dat verandert niet meer als je ouder wordt.

Het zijn net de kinderen die altijd een beetje de verandering gaan brengen. Want je wil natuurlijk toch net ook een beetje anders spreken dan hoe jouw mama en papa spreken. Dus je gaat je eigen woorden kiezen en je eigen nadrukken leggen en je eigen uitspraak een beetje veranderen. En op die manier **verandert de taal mee**.

Denk maar aan het woord van het jaar knuffelcontact of anderhalvemetersamenleving of “ewah dreirrie” of simp, de tienerwoorden van het jaar. Of sus, dat zoveel als verdacht betekent. Of gamen, dat niet helemaal hetzelfde betekent als een spelletje spelen. En zo ontstaan er dus elk jaar nieuwe woorden.

5.3 Nederlands in de toekomst (min. 12:07 – 12:32)

Zeg Rik, hoe zullen we over pakweg duizend jaar spreken?

Het Nederlands van de toekomst zal heel waarschijnlijk veel minder moeilijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan iets concreets zoals het **onderscheid tussen de- en het-woorden**. Gaan we dat onderscheid tussen de-woorden en het-woorden nog hebben? Absoluut niet. Dan gaan we voor elk zelfstandig naamwoord allicht de-zetten. De raam, de meisje, net zoals dat nu al in het Engels is.

6. HOE ZIET ONZE TAAL ERUIT? (min. 12:33 – 14:30)

6.1 Alfabet (min. 12:33 – 13:50)

Hoe komt het dat ons alfabet uit **26 letters** bestaat en niet uit 34 of 20? Wie heeft dat bedacht, het alfabet? Dat was meneer Alfabet. Haha, dat is helemaal niet waar. Meneer Alfabet heeft nooit bestaan. Wie het alfabet heeft uitgevonden, dat weten we eigenlijk niet. Hoe zeg, dat is voor de derde keer..."OH"

Alfabet verwijst eigenlijk gewoon naar de twee eerste letters van het alfabet in het Grieks. Alpha is Grieks voor A en beta is B. Kijk, het alfabet dat is schrift. Schrift is niet hetzelfde als taal, want de meeste talen hebben geen schrift.

Het is een beetje toevallig, omdat ons alfabet niet voor het Nederlands gemaakt is. Ons alfabet hebben we **van de Romeinen gekregen, die het van de Grieken** hebben gekregen enzovoort. Dus het is helemaal niet gemaakt voor onze taal.

En je hebt klanken en je hebt letters. En we hebben maar 26 letters. Maar het Nederlands heeft ongeveer, afhankelijk van hoe je telt, een **veertigtal klanken**.

Zo hebben we de letter E. Voor die letter E zijn er drie verschillende soorten klanken. E, E en E. En daarom is er het fonetisch schrift uitgevonden, dat voor elke klank een ander teken heeft. Zo kan je lezen hoe je een woord precies moet uitspreken.

6.2 Spellingsregels (min. 13:51 – 14:30)

Als taal verandert, waarom hebben we dan **spellingsregels**? Op zich zijn spellingregels ook niet echt nodig. (Aha, zeg dat maar tegen jouw juf of meester morgen!)

Voor er een standaardtaal in het Nederlands ontstond waren geen spellingregels. Iedereen schreef min of meer anders. Maar toen begonnen er steeds meer mensen te schrijven. En omdat we elkaar wilden blijven begrijpen, hebben we regels uitgevonden.

Dat zijn eigenlijk **gewoon afspraken**. Net zoals we afspraken maken over hoe we ons in het verkeer gedragen. Zo hebben we ook afspraken gemaakt over hoe we schrijven. Opdat we onze boodschap zo helder mogelijk kunnen overbrengen.

OUTRO (min. 14:31 – 15:56)

Leen, leen! Je kan je stilletjes aan stoppen met praten, dan wordt dit de langste aflevering ooit. We zitten al op veertien minuten vijf en dertig hè. Eh, maar Bram wordt lastig precies. Maar ik wil nog keiveel vertellen. Ik denk dat ik nog dagen kan doorgaan eigenlijk. Maar weet je, ik ga zwijgen. **Ik ga ze allemaal inslikken die woorden.** Wat ons naadloos bij de startvraag van deze aflevering brengt.

Als ik mijn woorden inslik, kan ik er dan in stikken? Stikken wanneer je je woorden inslikt? Eh, nee. Ik denk het niet. Nee, het is mij in elk geval nog nooit overkomen.

Mocht jij nog een vraag hebben, stel ze gerust aan leen@geluidshuis.be. En wie weet maak ik er wel een heel Wetenschapje van.

Dit was Wetenschapje met de vakkundige kennis van Rik Vosters. In samenwerking met de Taalunie.

Wetenschapje is een productie van Het Geluidshuis. Klank en muziek: Bram Koumaans. Concept en regie: Leen Renders. En extra hulp achter de schermen van Katarina Martinovski, Marijke Guttens, Anne de Smet, Pieter Jan Vinks, Linde Verlooi en Koen Brandt. Heb je genoten van deze aflevering? Geef dan een score of laat een recensie achter. Zo vinden anderen ook de weg naar deze podcast. Op wetenschapje.be vind je meer info en onze andere producties, zoals de heerlijke hoorspelen. Daag wetenschappers, tot snel. Voilà, meer woorden moet jij niet opmaken, Leen. Oké, dat is goed, dan doe ik het licht uit.

WWW.KLiMiNTAAL.Be

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta·lən·plat·form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

